

Disznók

Mathilde Goanec

Saint Briec és Rennes között összezsúfolt disznók százait szállítják száguldó kamionok Bretagne óriási kapacitású vágóhidjai felé. Persze nemcsak disznókat, hanem szarvasmarhát, szárnyasokat is: a hajdan kizárólag mezőgazdaságból élő területet, ami mára a francia élelmiszeripar fellegvéra lett, a húsipar látja el munkával. Lamballe-ban például, Cotes-d'Armor megyének ebben az eldugott kis községében messziről látszanak a Cooperl Arc Atlantique szövetkezet épületei. A négyezer-háromszáz embert foglalkoztató szövetkezet évente hatmillió disznót vág le. Itt aztán tudják, mit köszönhetnek az élelmiszeriparnak és a mezőgazdaságnak.

Mint a község polgármestere, Loic Cauret mondja, se szeri, se száma azoknak az embereknek, akik közvetlenül vagy közvetve, a szövetkezetnek köszönhetik a megélhetésüket. Igazi iparnegydről van szó, ahol keményen kell dolgozni a megélhetésért, de ahol lehet élni és boldogulni. A munkások maguk is aszerint mutatkoznak be, Cooperl-, Kermené- vagy éppen Stalaven-tagként, hogy az egymástól alig harminc kilométerre levő három vágóhid melyikében dolgoznak. Az emberek rendkívül büszkék rá, hogy milyen alacsony a munkanélküliség a régióban: hat és hét százalék között ingadozik, messze az országos 9,9 százalék alatt.

A Cooperl Arc Atlantique igazgatósága szerint egyre nehezebb munkaerőt találni, emiatt alkalmaznak tömegesen ideiglenes szerződéssel rendelkező dolgozókat. 2007–2008 óta az ideiglenes munkások között egyre többen vannak a románok, lengyelek, szlovákok, csehek, akik a hús évvel ezelőtt érkezett afrikai munkások helyébe lépnek. „Már több mint tizenöt francia munkaközvetítő céggel van állandó szerződésünk, de ez sem elég” – teszi hozzá Emmanuel Commault, a szövetkezet igazgatója. – „Ráadásul a vágóhídi munka elég rossz hírű. Így hát időnként külföldi munkaerőre van szükségünk.”

Igaz, hogy a vágóhidakon állandóan van felvétel, de a munkások rövid ideig maradnak csak. „Nehéz a munka, és elég sok a munkahelyi ártalom” – magyarázza Jean-Bernard Le Gaillard, Cotes-d'Armor megye munkaügyi felügyelője. A CGT [baloldali szakszervezet] keményebb szavakat használ: „Az olyan cégek, mint a Cooperl vagy a Kermené, szinte zabálják az embereket” – mondja Noel Carré, aki huszonegy évet húzott le a Cooperlnél. „2008-ban azért volt munkaerőhiány a vállalatnál, mert az emberek egy része nem bírta tovább a munkát a műhelyben.” Kollegája, Francois Lefort hasonló diagnózist állít fel: „Nehéz a munka, és egyre rosszabbul fizetik az inflációhoz képest. Kilenc éve dolgozom ezen a területen, és amikor kezdtem, biztos, hogy jobban éltünk.” A legnehezebb munkát, a vágást, darabolást, csontozást mára szinte kizárólag a keleti országokból érkezők végzik.

A szerződések túlnyomó része mögött a bevándorlók anyaországában regisztrált munkaközvetítők állnak. A helyi vezetőség és a szakszervezetek által jól ismert Arcforce példaadó a maga nemében. Kétnyelvű (francia–román) honlapja fényképes listán tartja nyilván a „harminc napon belül alkalmazható” munkásokat. Van itt vágó, csontozó, hentes, de van anyagmozgató, szakács és hegesztő is... Az internetes önéletrajzokon szerepel az életkor, a végzettség, és hogy mióta vállalnak ideiglenes munkát. Vannak olyan internetes közvetítő cégek is, akik nyílt lapokkal játszanak, mint például az Angliában bejegyzett Assistance recrutement munkaerőközvetítő, amely lengyel munkásokat közvetít Franciaországba: „A közvetített munkaerő a közvetítő cég alkalmazásában áll és fizetését tőle kapja. A közvetítő cég fogalmazza meg a munkaszerződést és fizeti a társadalombiztosítási járulékokat. A francia törvényeket tiszteletben tartva, a munkavállaló továbbra is az anyaország társadalombiztosításának és adórendszerének részese. Azonos nettó fizetés esetén így az Önök vállalata jelentős költséget takaríthat meg.”

A valóság azonban ennél is kiábrándítóbb. 2010 márciusában a határőrség és a munkaügyi hatóságok közösen ellenőrizték a Cooperl egyik darabolóműhelyét Lamballe-ban. Tizenhárom román munkást tartóztattak le illegális munkavállalásért. Egyikük név nélkül mondta el a tapasztalatait: „Egy teljes éjszaka tartottak vizsgálati fogságban Rennes-ben. A munkahelyre jöttünk értünk, a gépek mellől vittek el és szállítottak be. Merthogy tartózkodási engedély nélkül csak három hónapra szerződhattünk volna. Nem is tudtam. Mi azt hittük, rendben vannak a papírjaink. Vissza kellett mennünk Romániába, új papírokat csináltatni.”^[1] A 2008 óta ideiglenes szerződésekkel dolgozó férfit aztán – a jogi és munkaügyi hatóságok nyomására – véglegesítette a Cooperl, huszonkét román társával együtt.

Még nem zárult le a vizsgálat, de az ügy így is rávilágít az Európai Unió új tagállamaiból érkező munkások bizonytalan és rendkívül kedvezőtlen helyzetére. A törvény kimondja ugyan, hogy a francia munkavállalókkal egyenlő bánásmódban kell hogy részesüljenek, de nehéz ellenőrizni, hogy mennyi is kerül pontosan az ő zsebükbe. A gátlástalan munkaközvetítők nyugodt lélekkel vonnak le különböző összegeket a fizetésükből, a legkülönbözőbb jogcímen: szállás, útiköltség az anyaország és a munkahely között, tolmácsdíj. Ami persze illegális. „Hatan, heten élnek összezsúfolva egy házban, és a munkáltató komoly összeget von le ezért” – meséli Carré. „Persze elismervényt nem kapnak, mert a munkáltató fizeti a szállást, nem nyithatnak bankszámlát, mert a fizetési elszámolást Romániában kapják meg, és akkor sem telepedhetnek le, ha szeretnének, mert nincs semmiféle hivatalos papírjuk. A munkáltatók ezzel tartják őket sakkban.”

További probléma a társadalombiztosítási járulékokkal kapcsolatos ügyeskedés: a közvetítő vállalatok, amelyek gyakran fiktív székhellyel rendelkeznek egy keleti országban, szemérmetlenül kihasználják, hogy a külföldi munkavállaló esetében van lehetőség az anyaországban fizetni a járulékokat, amelyek persze ott lényegesen alacsonyabbak, mint Franciaországban. Egy, az ügyszél közel álló forrás szerint az ArcForce nevű ügynökség, amely ellen ugyancsak vizsgálat indult a Cooperl Arc Atlantique román munkásaival kapcsolatban, ugyancsak él ezzel a lehetőséggel. „Egyszerűen kijátsszák a törvényt, hiszen ezek a román és lengyel munkások a szakmai életrajzuk szerint nem rövid időre szerződnek” – magyarázza Barbara Binder, a CFDT szakszervezet élelmiszeripari ágazatának egyik titkára. „Az ArcForce esete nem egyedi: tudomásunk van olyan Franciaországba szerződött munkásokról, akik egy ír székhelyű, de portugál és máltai leányvállalattal rendelkező vállalattal kötöttek szerződést” – teszi még hozzá.

A társadalombiztosítási járulékok, amelyeket a munkáltató az anyaország biztosítójának fizet, komoly megtakarítást jelentenek a cégnek, és ugyanakkora kárt a francia államnak, mutat rá Benoit Le Masson, aki Lamballe körzetében munkaügyi felügyelő. „Az ellenőrzés minden nehézsége innen ered: ebben a rendszerben tulajdonképpen szinte mindenki jól jár. A külföldi munkások még a remélnél is nagyobb fizetést kapnak, a munkaadó cégek jól kvalifikált munkaerőhöz jutnak... Ki a vesztes? Attól tartok, legfeljebb az állam és a közhivatalok.” Nem elhanyagolható haszon az sem, hogy ebben a szektorban, ahol a munkahelyi ártalmak, elsősorban a mozgásszervi problémák gyakoriak és súlyosak, a munkaközvetítő cégeknek nem kell a betegségbiztosítás többletköltségeivel számolniuk.

A munkások biztosításával kapcsolatos problémák is csak akkor derülnek ki, amikor baj történik: „Láttam olyan kollegákat, akiknek az ujjait vagy a karját vitte el a gép, és nekik kellett fedezniük az orvosi ellátás költségeit” – mondja egy román munkás. „Van ugyan egy magánbiztosítónál kártyánk, de az csak turistáknak szóló biztosítás, nem vágóhídi dolgozóknak!” A helyi szakszervezetek tehetetlenek érzik magukat, mint például Francois Lefort, a lamballe-i Cooperl CGT-s képviselője, aki maga is látott balesetet egy darabolóműhelyben. „Először teljes volt a homály, aztán lassan kitanultuk, mit kell tenni: a dolgozóknak állandóan a zsebükben kell legyen a saját országukban érvényes biztosítási igazolásuk, aztán, ha baj van, telefonálhatunk Romániába, ahol persze nem beszél franciául, aki felveszi a telefont... Legálisnak ugyan legális a dolog, de teljesen abszurd a helyzet.”

Amikor a keleti országokból érkező munkások helyzetéről érdeklődünk, Emmanuel Commault, a szövetség igazgatója figyelmeztet rá, hogy „minden vállalatnál vannak homályos pontok. Ellenőrizhetjük a munkásokat szállító vállalatokat, és ellenőrizzük is őket, de azt nem várhatja el tőlünk senki, hogy minden nekünk dolgozó közvetítő vállalatnak mi nézzük át a könyvelését és a belső szervezetét.” Pedig jogilag ez lenne a kötelességük, emlékeztet Saint-Brieuc körzetének munkaügyi felügyelője. „Bármilyen beszállítóról vagy szolgáltatóról van is szó, a megrendelőnek ellenőriznie kell, hogy az általa alkalmazott vállalat csak legálisan alkalmazott, bejelentett munkaerőt foglalkoztat, és a szabályokat minden tekintetben betartja” – erősíti meg Le Gaillard.

Lehetetlen felmérni, hogy pontosan hány román vagy lengyel munkás dolgozik a vágóhidakon a futószalag mellett. Jönnek-mennek, de ideiglenes szerződésekkel, valahol az isten háta mögött elszállásolva egy breton faluban, láthatatlanok, állítja Nadine Souhard szociológus, aki két éve végez kutatásokat ezen a területen, Bretagne szövetségi kollégiumának a keretében. A francia munkások akkor fedezik fel egyáltalán a külföldi kollégák létezését, amikor a pihenőhelyiségekben megoldódnak a nyelvek, mert velük nehezebb szót érteni, és persze tartanak tőle, hogy kihasználva a kezes és szervezetlen konkurenciát, a munkajogi vívmányok réseit tovább tágítják.

Vanessa Perrotin, a CFDT szakszervezet húságazatának specialistája kiemeli, mennyire kiszolgáltatottak ezek az emberek: „Ha a külföldi munkavállaló kénytelen-kelletlen ugyan, de elvállalja a munkát rosszabb körülmények között^[2], feszítettebb munkatempóban, hosszabb munkaidővel, óhatatlanul konfliktusba fog kerülni a francia munkásokkal.” És ez bizony komolyan megingatja a munkajogi vívmányokat, egy olyan szektorban, ahol amúgy is magas az ideiglenesen foglalkoztatottak aránya, és ahol gyakori a teljesítménybér, a „napszámos”, és az önköltséges vállalkozó. „Úgy rossz az egész, ahogy van” – állítja Souhard. Amikor hajdani hentes-mészáros szakképzettséget igénylő munkáját felváltotta a futószalagon végzett ipari húsfeldolgozás, elsősorban teljesítménybérben dolgoztató cégek töltötték be az űrt. Ezek pedig kihasználták a bérezési rendszer ellentmondásait: igaz, hogy az önállóan dolgozó hentesekből – akik előzőleg a teljesítményükből éltek – bérből élő munkavállaló lett, de a fizetésükbe beépített teljesítményarányos rész miatt a jövedelmük nagyrészt ugyanúgy az elvégzett munka, illetve a levágott állatok számától függ. Mára a dereguláció határai eltolódtak, elsősorban azért, mert megjelent a keleti országokból verbuvált munkaerő, amelynek aránya kizárólag a kereslettől függ.

Az Európai Unió országaiban a zavaros helyzet a törvénykezési káosz közvetlen következménye. Eredetileg az ideiglenes

szerződéseket az úgynevezett Bolkestein-direktívák[3] szellemében kellett volna liberalizálni (Fritz Bolkestein a belső piacok biztosa volt az Európai Bizottságban). Evelyne Gebhardt, német szociáldemokrata képviselő, a tervezet szövegezője a következőképpen magyarázza, miért maradt ki ez a végtelenül érzékeny terület a végleges változathoz: „Az eredeti tervezet a munkaerőpiac teljes liberalizációját célozta, de ez a tagállamok szociális hálózatának a konkurenciaharcához vezetett volna, ami az állampolgárookra nézve végzetes következményekkel járt volna. Hosszas tárgyalások után kizártuk a Parlament által végül megszavazott irányelv-tervezetből a közszolgálati intézményeket, néhány különleges területet, mint például az ideiglenes munkavállalás, és a származási ország elvét”. [4]

2008-ban Brüsszel újabb irányelvet fogadott el az ideiglenes munkavállalás szabályozására, amely az európai munkavállalók egyenjogúságát hivatott garantálni. „Nemcsak az egyenlő bérezésről van szó, hanem a társadalmi védelemről és általában a munkajogról, amit mindenkinek be kell tartani, és ami a francia és külföldi munkavállalóknak egyenlő jogokat biztosít. A probléma csak ott van, hogy ennek a direktívának ellentmond az a törvény, ami általában szabályozza a munkavállalást. Ráadásul az Unió Bírósága legutóbb hozott néhány, a dolgozók érdekeivel ellentétes határozatot” [5], döntését a kiküldött vagyis ideiglenes munkaerő szabályozására alapozva. A legutóbbi években hozott Viking-, Laval-, Ruffert- és Luxembourg-határozatok mind ugyanabban a szellemben fogantak: a fogadó ország munkaügyi egyezményei nem feltétlenül érvényesek a kiküldött munkaerőre, ami persze óhatatlanul megkülönböztető bánásmóddhoz vezet. És minél képlékenyebb a származási ország törvénykezése, annál több lehetőség van visszaélésre. Ez történik például Németországban, ahol nincs hivatalos minimálbér, és emiatt a kelet-európai országokból érkező úgynevezett kiküldött munkaerő adja a vágóhidak alulfizetett munkásainak a zömét, akik 3-7 eurós órabérért dolgoznak, a német vállalatoknál elfogadott átlag 9-15 eurós órabér helyett.

„Az Unió legutóbbi bővítésekor elhangzott, hogy meg kell oldani a munkajog egységesítését” – emlékeztet Wolfgang Kowalsky, a szakszervezetek európai konföderációja főtitkárának tanácsadója. „De amikor az új tagállamok effektív tagok lettek, megkezdődtek a támadások a jogi szabályozás és a kollektív szerződések ellen, ami igazságos bérezést biztosít mindenkinek”.

Fordította: Fonyó Éva

[1] A román és bolgár munkások munkavállalását, a lengyelektől eltérően, külön törvény szabályozza ideiglenesen, elvileg 2014-ig. Külföldi munkavállalás esetén nem maradhatnak három hónapnál hosszabb ideig francia területen. Emiatt aztán sokan vállalják, hogy ingáznak az anyaország és a munkaadó között.

[2] Összehasonlításként: a román minimálbér jelenleg mintegy 150 euró, a lengyel pedig 330 euró körül van.

[3] Az Európai Tanács 2006. július 24-én fogadta el a direktívát, az Európai Parlament pedig november 15-én szavazta meg.

[4] A származási ország elve értelmében az anyaország munkaügyi törvényei és bérezése az irányadó.

[5] Az Európa Parlament 96/71/CE és az Európa Tanács 1996. december 16-i irányelve a szolgáltatást nyújtó munkavállalók szerződtetésével kapcsolatban.

Cimkék: franciaország nemzetközi kereskedelem európai-unió munka élelmiszer
